

ULUSLARARASI
BEDİÜZZAMAN SEMPOZYUMU

— V —

**Rîsale-i Nur'a Göre
Kur'ân'ın İnsana Bakışı**

24-26 Eylül 2000 - İstanbul - TÜRKİYE

ISBN: 975-8719-04-1

Risale-i Nur'a Göre Kur'an Işığında Tevhid Merkezli İnsan Modeli

Prof. Dr. Musa El-Bâsîr*

Konuya girerken

İnsanı yaratan, ona beyanı öğreten, bizleri tevhide inanma fitratıyla donatan ve bu dinin hidayet yolunu gösteren Allah'a hamdolsun. **“Sen yüzünü hanîf olarak dine, Allah insanları hangi fitrat üzere yaratmış ise ona çevir. Allah'ın yaratışında değişme yoktur. İşte dosdoğru din budur; fakat insanların çoğu bilmezler.”**¹

Günümüz insanı muvahhid (tevhide inanan) olsun veya olmasın, yaratılışının temelinde mü'min, muvahhid, alim ve müteallim (öğrenen) olma fitratı bulunur. Günümüz aydınlarından bir kısmının vahye dayalı tevhid ve marifeti temel unsur olarak kabul etseler de bu böyledir. Hz. Adem'in Allah tarafından nasıl iman ve tevhid üzerine yaratıldığını, ona ilim öğrettiğini ve sayısız güzelliklerle donattığını ve insanı bütün kainattaki varlıkların en üstünü haline getirdiğini bizlere aktaran Kur'an ayetlerini okuduğumuzda bu hakikatı açıkça görebiliriz. Şu örnekte olduğu gibi:

“Adem'e bütün isimleri öğretti, sonra onu meleklerle gösterdi ve şöyle dedi; Eğer sözünüzde sadıksanız bütün bunları bana haber verin...”²

* Prof. Dr. Musa el-Basîr, 1955 yılında Kudüs'de doğdu. Sünnet ilimleri hakkında doktorasını verdikten sonra Riyad Melik Suud Üniversitesinde 1988-1990 yılları arasında doçent olarak görev yaptı. Halen 1991 yılından beri Kudüs Üniversitesi Dava ve Usûlüddin Fakültesi Öğretim Üyesi ve Ömmü'l-Fahm Dava ve İstâfî ilimler Fakültesi Dekanı olarak görevini sürdürmektedir.

¹ Rum Suresi, 30.

² Bakara Suresi, 31.

İnsan mükerrem bir varlıktır. Allah onu ahsen-i takvimde yaratmıştır. En güzel sureti vermiştir. Kendi ruhundan ona üflemiş, bütün meleklerini ona secde ettirmiştir. Allah-u Teala şöyle buyurur:

“Hani Rabb’in meleklerle demişti ki; ‘Ben kupkuru bir çamurdan, şekillenmiş kara balçıktan bir insan yaratacağım. Ona şekil verdiğim ve ona ruhumdan üflediğim zaman, siz hemen onun için secdeye kapanın.’ Meleklerin hepsi de hemen secdeye kapandı.”³

İnsanın taşıdığı önemden dolayı Rabb’i kainattaki bütün varlıkları onun emrine vermiştir. Şu ayet-i kerimede bu hakikat zikredilir: **“Görmez misin ki, Allah göklerde ve yerdeki bütün herşeyi sizin emrinize verdi, zahir ve batın bütün nimetlerini size sundu.”**⁴

İnsan yaratılışı itibarıyla bir cihetten meleklerle, diğer cihetten hayvanlara benzer. İbadet, ruhî derecelerde yücelme ve marifeti ihata etme gibi konularda meleklerle, bütün işlerinde nefsinin haz alması ve kendi menfeatini düşünmesi gibi açılardan da hayvanlara benzer.

Allah insanın eline kendisini marifete ulaştırarak bütün vesileleri vermiş, yaratılış gayesi olan vazifelerini yerine getirmesine imkan sağlayacak bütün yeteneklerle donatmıştır. İnsan çok cami ve harika bir sanat eseri olması hasebiyle, buna uygun aletlere ve cihazlara sahiptir. Bunlar vasıtasıyla kendisine sunulan hadsiz hesapsız nimetleri tanıyabilir.

Hiç şüphesiz ki insan gerçek kıymetini ancak tevhidle bulabilir. Tevhid insan hayatı için en safi bir lezzet ve en tatlı bir saadettir. Çünkü bu yolla bir tek İlah’a halisane kulluk yapma imkanına sahip olur.

Vahid-i Ehad’e intisap etmekle insan İlahî hitaba da ehil hale gelir. Çünkü bu yolla kendi üzerinde yerleştirilmiş bulunan bütün sanat eserlerini hakkıyla izhar etmiş olur. Üzerindeki Rabbanî sanatları sergilediği oranda da kıymeti ziyadeleşir. Neticede böyle insan, Rabb’inin kendisine hazırladığı Cennet’e ehil hale gelir.

Muvahhid insan, hayatını tevhid sırrıyla şekillendiren insandır. Aklını, şuuru, cesedini, bünyesini ve bütün hayatını tevhide göre şekillendirir. Böylece kendisini bütün insanlardan, hattâ bütün varlıklardan ayıran en mümeyyiz özelliği elde eder.

“Tevhid Merkezli İnsan Modeli” başlığını taşıyan bu tebliğde aşağıdaki başlıkları, yukarıda da belirttiğim gibi Risale-i Nur ışığında inceleyeceğim:

- İnsanın mahiyeti, konumu ve yaratılıştan kendisine verilen yetenekleri.
- İnsan hayatının gayesi.
- İnsan hayatında tevhidin etkileri ve yansımaları.
- İnsan hayatındaki Esmâ’ül-Hüsnâ’nın tecellileri.

³ Hicr Suresi, 28-30.

⁴ Lokman Suresi, 20.

İnsan Nedir?

a- İnsanın mahiyeti:

“İnsan” kelimesi Kur’an-ı Kerim’de doksan defa zikredilen bir isimdir. Birbirleriyle yakınlık ve ünsiyet kurdukları için “Üns” kelimesinden türetilmiştir.⁵ Bu açıdan insan toplum hayatından uzak yaşayacak bir özellik taşır. Bu kelimenin bir başka kökü ise “Nisyan”dır. Nisyan, yani unutkanlık, insanlara ataları olan Hz. Adem’den (a.s.m.) miras kalan bir özelliktir.⁶ “Biz Adem’den ahid almıştık, ancak o unuttu ve biz onda bir azim bulmadık.”⁷

b- Yaratılıştaki ve ahlakta ayırıcı yapı.

İnsanda birbirinden farklı iki yön gayet uyumlu bir şekilde bulunur. Bir yandan topraktan yaratılmış olmanın maddî yönü, diğer yandan kendisine ruhun üflenmesiyle ortaya çıkan manevî yönü vardır. Allah insanı en başta bir çamurdan yaratmış, sonra onu belli bir mekanda yer edinen bir nutfeye kılıp, yaratma işlemleri kemâle ulaştığında ise İlahî takdir onu farklı bir yaratılışla şekillendirmiştir. Böylece insan mütekâmil bir yapıya bürünmüştür.

İnsanın topraktan yaratılmış oluşu insandaki bir takım dünyevî hislerin ve me-yillerin olmasını netice verdi. Bununla birlikte insanlarda övgüye lâyık hasletlerle birlikte kötü bir takım hasletler de ağırlığını hissettirdi.

Ancak insanın yaratılışı sadece maddî yönden ibaret değildi. Ona ruhun üflenmesi, onun manevî değerinin yücelmesi, nurani latifelerinin gelişmesi ve şu kâinatta varması gereken hedefe ulaşması imkânını sağlıyordu. Şu ayette bu hakikat öz bir şekilde ifade edilir: “Ona kendi Ruhundan üfledim.”⁸

İnsanın maddî yönü, insanın ağır yönünü teşkil ettiği için insanı yukarılardan arza doğru çeker. İnsanın şehvanî yönünü teşkil eden bir takım istek ve arzular, his ve hevesler insanın değerini düşüren unsurlardır.

Ruh ise, kudsî ve ulvî yapısıyla, bütün şerlerden ve fesada sebebiyet veren unsurlardan son derece uzak, temiz ve güzeldir. Onun vasıtasıyla insan kemâl alem-lerinde terakki eder. Bütün hayır ve fazilet yönlerini onun sayesinde üzerinde yansıtır.

Bu yönleriyle insan bütün güzel hasletleri üzerinde barındırmakla ayrıcalıklı ve selim bir şekilde bürünür. Diğer insanlara karşı kibir ve taassuptan uzak, onlara sevgiyle dolu bir hale gelir.⁹

⁵ Misbâhu'l-Münir, C. 1, s. 30-31.

⁶ Misbâhu'l-Münir, C. 1, s. 30-31.

⁷ Tâhâ Suresi, 115.

⁸ Hicr Suresi, 29.

⁹ Emir Abdülaziz, Hukuku'l-İnsan fi'l-İslam, s. 17.

İnsandaki bu yaratılış farklılığı üzerinde Said Nursi de önemle durur. Ona göre insanın yaratılışında iki farklı yön bir arada bulunur. Sahip olduğu bu ayrıcalık ve farklılıktan dolayıdır ki, insanın bu azim kainat sarayının içinde benzeri bulunmaz.

“Dördüncü kısım insandır. Şu kâinat sarayında bir nevi hademe olan insanlar hem melâikeye benzer, hem hayvânâta benzer. Melâikeye, ubudiyet-i külliyyede, nezaretin şumulünde, marifetin ihatasında, Rububiyetin dellâllığında meleklerle benzer. Belki insan daha câmidir. Fakat insanın şerîre ve iştahalı bir nefsi bulunduğundan, melâikenin hilâfına olarak, pek mühim terakkiyat ve tedenniyâta mazhardır. Hem insan, amelinde nefsi için bir haz ve zâtı için bir hisse aradığı için, hayvana benzer.

Öyleyse insanın iki maaşı var: Biri cüz’idir, hayvanîdir, muacceldir. İkincisi melekîdir, küllîdir, müecceldir.”¹⁰

Sonuç olarak insan, kendisine üflenen nur ve Allah’ın bu yolla en sevgili eseri olmasının kazandırdığı ayrıcalık sırrıyla varlıkların en şerefliisidir.

c- Faziletli yapısıyla insan.

Allah insanı çok azim bir dereceye, çok yüksek bir mertebeye yerleştirmiştir. Bu yönüyle insan varlıklar arasında en zirve noktadadır. **“Şüphesiz ki biz Ademoğlunu şerefli kıldık, karada ve denizde onu taşıdık; kendilerine güzel rızıklar verdik, yine onları yarattıklarımızdan üstün kıldık.”¹¹**

İnsanın sahip olduğu bu şerefin göstergelerinden birisi, Allah’ın insanların emrine musahhar ettiği varlıklar üzerinde hakimiyet kurmasıdır. Bu yolla insan, akıl, şuur, idrak gibi beşerî hasletleri, insanî kemalâtı ile kâinatın efendisi konumundadır.

Kainattaki faziletinin şahidlerinden en önemlisi, insanın şerefine işareten onun yeryüzünde halife kılınmasıdır.

“Rabbin meleklerle, ‘Şüphesiz ki ben yeryüzünde bir halife yaratacağım’ dediği zaman...”¹² Şüphesiz ki bu, İlahî meşietin bir sonucudur ve Allah yeryüzünün ipini insanın eline vermiştir. Onu dünyaya hükmedecek özellikler ve yeteneklerle donatmıştır. Bu yüzdendir ki insan şu görünen kainatın efendisidir. Kainattaki herşeyi en güzel şekilde kullanması, onun yeryüzünde halife kılınmasının gereklerini yerine getirmesi için, bütün varlıklar onun emrine verilmiştir.

“Allah’ın göklerde ve yerdeki nimetleri sizin emrinize verdiğini, nimetlerini açık ve gizli olarak size bolca ihsan ettiğini görmediniz mi?...”¹³

¹⁰ Kaynaklı İndeksli Lûfallı Risale-i Nur Külliyyatı, İstanbul 1996, C. 1, s. 156.

¹¹ İsrâ Suresi, 70.

¹² Bakara Suresi, 30.

¹³ Lokman Suresi, 20.

İnsanın yeryüzünde Allah'ın halifesi olması, kainattaki herşeyin onun emrine verilmesi, emaneti yüklenmesi, Allah'ın emirlerini yerine getirmesi ve ibadet sırlarıyla insan bütün varlıklar arasında en şerefli konumdadır.

Şüphesiz ki insanın derecesi çok yüce ve çok büyüktür. Çünkü onun içine çok büyük sırlar yerleştirilmiştir.

*"İnsan kâinatın en câmi bir meyvesi olduğu için, kâinatı istilâ edecek bir muhabbet, o meyvenin çekirdeği olan kalbine derc edilmiştir. İşte, şöyle nihayetsiz bir muhabbete lâyık olacak, nihayetsiz bir kemal sahibi olabilir."*¹⁴

d- Mükemmel ve cami' özelliğiyle insan.

İnsan sahip olduğu uzvî, nefsî, aklî ve ruhî unsurlarıyla mütekâmil bir yapıdadır. Bu unsurların her birisi diğerleriyle uyum içinde oldukça ve biri diğerine baskın gelmedikçe insan daha fazla tekemmül eder, olgunlaşır.

*"Şu âlem-i ekberi mülk şeklinde inşa etmekle beraber, şu insanı dahi öyle bir surette halk etmiştir ve ona öyle cihazat ve âletler ve havas ve hissiyatlar ve bilhassa nefis, hevâ ve ihtiyaç ve iştah ve hurs ve dâvâ vermiştir ki, o geniş mülkünde, bütün mülke muhtaç bir memlûk hükmüne getirmiştir."*¹⁵

Allah insanın vücudunda sayısız latifeler, hisler ve duygular yaratmıştır. İki esase dayanarak onun fitratına bu özellikleri dercetmiştir. Bunlardan ikincisi şöyledir:

"Âleme tecellî eden esmâ-i kudsiye-i İlähiye'nin bütün tecelliyâtının aksamını, birer birer, size o cihazat vasıtasıyla bildirip tattırmaktır. Siz dahi tatmakla tanıyarak iman getirmelisiniz.

*İşte, bu iki esas üzerine kemâlât-ı insaniye neşvünemâ bulur. Bununla insan, insan olur."*¹⁶

Çok yönlü ve kapsamlı sanat özelliklerine sahip ve imana odaklanmış bir örnek olan insan üzerinde derinlemesine bir araştırma yapmak gerekir. Bu aynı zamanda insana verilen hayatı tanımak için de yapılmalıdır. Çünkü insan temel ihtiyaçlar ve yaşaması için gerekli şartlar açısından hayvanlarla ortak yönü olan maddî yapıdan ibaret değildir. Bilakis bütün varlıklar arasında kemalatça en yüksek derece olan, ahsen-i takvim üzere yaratılmıştır.

Said Nursi şöyle der:

"Şimdi kendi hayatının mahiyetine bak ki, o mahiyetinin icmâli şudur:

- *Esmâ-i İlähiyeye ait garâibin fihristesi,*
- *hem şuûn ve sıfât-ı İlähiyenin bir mikyası,*
- *hem kâinattaki âlemlerin bir mizanı,*

¹⁴ Risale-i Nur, C. 1, s. 156.

¹⁵ Risale-i Nur, C. 1, s. 454.

¹⁶ Risale-i Nur, C. 1, s. 47.

- hem bu âlem-i kebirin bir listesi,
 - hem şu kâinatın bir haritası,
 - hem şu kitab-ı ekberin bir fezlekesi,
 - hem kudretin gizli definelerini açacak bir anahtar külçesi,
 - hem mevcudata serpilene ve evkata takılan kemâlâtının bir ahsen-i takvimidir.
- İşte, mahiyet-i hayatın bunlar gibi emirlerdir.”¹⁷

Şüphesiz ki mü'min, muvahhid ve hayatının mahiyetini idrak edebilen insan, bulunduğu mevkinin azametinin ve bu kainattaki varlıklar arasında haiz olduğu büyük önemin şuurundadır. Allah-u Teala'nın Hz. Adem'e öğrettiği bütün Esma-ül Hüsnâ'sından hareketle, başka hiçbir varlığa öğretmediği bilgileri sadece ona öğrettiğini, bunu da hilafet, imaret, gizli hazineleri keşf ve kapalı sırları açma gayesiyle yaptığını anlayabilirler.

İnsanın Yarattığı Gayesi ve Hayatın Gayesi

İnsanın gayesi ayet-i kerimede şöyle buyrulur: “**Biz cinleri ve insanları ancak bana ibadet etmeleri için yarattık.**” Tafsilata girmeden insan hayatının gayesini ifade etmek gerekirse, imana odaklanmış bir örnek olmak şeklinde ifade edilebilir. Bu noktada vahiyle bildirilen mesajlar üzerinde önemle durulması gerekir: Ta ki, yüce gayeler üzerinde vukufiyet sahibi olunabilsin. Üstad Said Nursi, Sözlere isimli nefis kitabında, bu gayeleri dokuz noktada özetler. Herbir noktayı tedrici olarak sıralar. İnsanın Bâri-i Hakiki'ye yönelmesini netice veren küllî şükürde bulunmasından başlar, Kudret-i Uzmânın derecelerinin idrak edilmesiyle konuyu nihayete erdirir:

Senin hayatının gayelerinin icmâli dokuz emirdir.

Birincisi şudur ki: *Senin vücudunda konulan duygular terazileriyle, rahmet-i İlâhiye'nin hazinelerinde iddihar edilen nimetleri tartmaktır ve küllî şükretmektir.*

İkincisi: *Senin fıtratında vaz edilmiş cihazatın anahtarlarıyla esmâ-i kudsiye-i İlâhiyenin gizli definelerini açmaktır, Zât-ı Akdesi o esmâ ile tanımaktır.*

Üçüncüsü: *Şu teşhîrgâh-ı dünyada, mahlûkat nazarında, esmâ-i İlâhiyenin sana taktıkları garip san'atlarını ve lâtif cilvelerini bilerek hayatınla teşhir ve izhar etmektir.*

Dördüncüsü: *Lisan-ı hal ve kalınle Hâlık'ın dergâh-ı rububiyetine ubudiyetini ilân etmektir.*

Beşincisi: *Nasıl bir asker, padişahından aldığı türlü türlü nişanları resmî vakitlerde takıp padişahın nazarında görünmekle onun iltifâtât-ı âsârını gösterdiği gibi, sen dahi esmâ-i İlâhiyenin cilvelerinin sana verdikleri letâif-i insaniye mu-*

¹⁷ Risale-i Nur, C. 1, s. 48.

rassaâtıyla bilerek süslenip o Şâhid-i Ezelînin nazar-ı şuhud ve işhâdına görünmektir.

Altıncısı: Zevilhayat olanların, tezahürât-ı hayatiye denilen, Hâliklarına tahiyatları; ve rumûzât-ı hayatiye denilen, Sânilerine teshihatları; ve semerat ve gayât-ı hayatiye denilen, Vâhib ül-Hayata arz-ı ubudiyetlerini bilerek müşahede etmek, tefekkürle görüp şehadetle göstermektir.

Yedincisi: Senin hayatına verilen cüz'î ilim ve kudret ve irade gibi sıfat ve hallerinden küçük nûmunelerini vahid-i kıyasî ittihaz ile, Hâlık-ı Zülcelâlin sıfât-ı mutlakasını ve şuân-u mukaddesini o ölçülerle bilmektir. Meselâ, sen cüz'î iktidarın ve cüz'î ilmin ve cüz'î iradenle bu haneyi muntazam yaptığından, şu kasr-ı âlemin senin hanenden büyüklüğü derecesinde şu âlemin ustasını o nisbette Kadîr, Alîm, Hakîm, Müdebbir bilmek lâzımdır.

Sekizincisi: Şu âlemdeki mevcudatın herbiri kendine mahsus bir dille Hâlıkının vahdâniyetine ve Sâniinin rububiyetine dair mânevî sözlerini fehmetmektir.

Dokuzuncusu: Acz ve zaafın, fakr ve ihtiyacın ölçüsüyle kudret-i İlâhiye ve gınâ-yı Rabbâniyenin derecât-ı tecelliyâtını anlamaktır. Nasıl ki açlığın dereceleri nisbetinde ve ihtiyacın envâtı miktarınca taamin lezzeti ve derecatı ve çeşitleri anlaşılır. Onun gibi, sen de nihayetsiz aczın ve fakrınla, nihayetsiz kudret ve gınâyı İlâhiyenin derecatını fehmemelisin.”¹⁸

Bu gayelere tek tek ulaşabilmek ve Hz. Muhammed'e (a.s.m.) nazil olan İlâhi vahyin hidayet nurunu elde edebilmek için çalışmak, insanı bütün esmâ ve sıfatların tecelli edebileceği benzersiz bir örnek haline getirecektir.

Bu yolla insan bütün kainatta bir misli olmayan çok kapsamlı bir nuru ve parıldayan bir ışığı kendi üzerinde yansıtır hale gelir. Kalbine ve vicdanına İlâhi nurun coşkulu aydınlığı dolar. Nisyandan ve bütün büyük gayelere karşı gafflete düşmekten kaynaklanan cehalet karanlığı paramparça olur.

“Allah göklerin ve yerin nurudur. O'nun nurunun temsili, içinde lamba bulunan kandil gibidir. O lamba kristal bir fanus içindedir; o fanus da sanki inciye benzer bir yıldız gibidir ki, doğuya da, batıya da nisbet edilemeyen mübarek bir ağaçtan, yani zeytinden tutuşturulur. Onun yağı, neredeyse, kendisine ateş değmese dahi ışık verir. Bu nur üstüne nurdur.”¹⁹

Allah-u Teala, göklerdeki ve yerdeki nurun sahibidir. Her ikisini mükemmel bir nizam ve en güzel şekilde idare etmekle nurlandırır. Allah-u Teala gökleri meleklerle, yeri ise şeriatla nurlandırmış, hidayet nurunu selim fitratlara yerleştirmiştir. Böylelikle parlak hidayet nuru insanları aydınlatmıştır.

¹⁸ Risale-i Nur, C. 1, s. 47-48.

¹⁹ Nur Sûresi, 35.

Tevhid Merkezli Örnek Hayata Ulaştıran Hidayet Vasıtaları

Allah'ın insanı yaratma sebebi olan temel gayenin gerçekleştirilmesi, ancak insanın içine yerleştirilen vasıta ve cihazları doğru ve layık bir şekilde kullanmasıyla, onları sıhhatli bir şekilde yönlendirmekle mümkündür. Ancak, insanın hevasına kapılarak bu vasıtaları kullanmayı ihmal etmesi veya kusurda bulunması halinde manevî açıdan bir düşüş yaşar ve dalalete yuvarlanır. Bu gerçeği Said Nursî, mezkur vasıtaların önemi ve kullanmanın lüzumunu anlatırken şöyle ifade eder:

"Kışta ölmüş kemikler gibi hadsiz ağaçları baharda diriltten, yeşillendiren, hattâ herbir ağaçta yaprak ve çiçek ve meyve cihetiyle üç haşrin nümunelerini gösteren bir Zâta karşı inkâr ile, istib'âd ile kudretine meydan okunmaz.

*...Hattâ ânâsır-ı asliye ve tabâyi-i esasiye. Onun emrine bakar, Onun kuvvetiyle hareket eder, hiçbirisi başıboş olup tabiatıyla hareket etmediğini gösteren bir Zâtın, topraktan yapılan ve sonra toprağa dönen insanı topraktan yeniden çıkarması istib'âd edilmez. İsyân ile O'na meydan okunmaz."*²⁰

Said Nursî aynı şöyle devam eder:

*"Fakat insan öyle câmi bir mucize-i kudrettir ki, hattâ şu dünya-yı fânide, şu kısa bir ömürde, şu inkişaf etmemiş bazı letâifinin ihtiyacı cihetiyle, bütün dünyanın saltanatı, serveti ve lezâzi verilse, belki hırsı tok olmayacaktır. Halbuki, ebedî bir dâr-ı saadette, nihayetsiz istidada mâlik, nihayetsiz ihtiyaçlar lisaniyle, nihayetsiz arzular eliyle, nihayetsiz bir rahmetin kapısını çalan bir insan, elbette ehâdiste beyan olunan ihsânât-ı İlâhiyeye mazhariyeti makuldür ve haktır ve hakikattir..."*²¹

Tevhide odaklanmış insan modeli, sonsuz hayatın ve dünya saadetinin gerçekleşmesine imkan sağlar. Bütün cihazlarını odaklanması gerekli hedefe yönelik değil de, başka hedeflere yönelik kullanması bu imkanı ortadan kaldırır. Bu durumda insan kendisini cansız varlıklar, bitkiler ve hayvanlar seviyesine indirmiş olur. Çünkü bu hareketi, Allah'ın huzurunda üzerine yüklenen sorumluluklardan kaçma manasına gelir. Bu mükellefiyetten kaçış ve Allah'a ibadetten kaçmakla başka şeylerin de kulluğundan kurtulacağını zannetmiştir. İşin gerçeği şudur ki, Allah'a kulluğu mahlukata kullukla değiştirmiştir. Bir tek İlahı bağlanma yerine sayısız ilahları kabul etmiş, Allah'ın yerine sayısız rablar edinmiştir.

Buna karşılık tevhide odaklanmış örnek mü'min, Allah'ın dışındaki bütün ilahları reddeder. Kalbindeki bütün putları kırar. Rab olarak sadece Allah'ı tanır ve O'na tevekkül eder, O'na bağlanır. Allah'ın vahyi doğrultusunda akıyla hidayet yolunu bulur.

²⁰ Risale-i Nur, C. 1, 179.

²¹ Risale-i Nur, C. 1, s. 223.

Tevhidi kabul eden mü'min, kabiliyetleri arasında bulunan sınırsız sevme yeteneğini nefs-i emmaresine yönelik kullanmaz. Çünkü nefis, ibadet etme derecesine yükseltecek kadar, sevgili ve maşuk edinilecek bir şey değildir.

Said Nursi bu konuda şu uyarıyı yapar:

“Ey mü'min! Sendeki nihayetsiz muhabbet kabiliyetini, çirkin ve noksan ve şerûr ve sana muzır olan nefs-i emmârene verme. Onu mahbub ve onun hevâsını kendine mâbûd ittihaz etme. Belki sendeki o nihayetsiz muhabbet kabiliyetini, nihayetsiz bir muhabbete lâyük; hem nihayetsiz sana ihsan edebilen; hem istikbalde seni nihayetsiz mes'ut eden; hem bütün alâkadar olduğun ve onların saadetleriyle mes'ut olduğun bütün zatlara ihsânâtıyla mes'ut eden; hem nihayetsiz kemâlâtı bulunan; ve nihayetsiz derecede kudsî, ulvî, münezzeh, kusursuz, noksansız, zevalsiz cemal sahibi olan; ve bütün esmâsı nihayet derecede güzel olan; ve her isminde pek çok envâr-ı hüsn ve cemal bulunan; ve Cennet bütün güzellikleriyle ve nimetleriyle Onun cemâl-i rahmetini ve rahmet-i cemâlini gösteren; ve sevimli ve sevilen bütün kâinattaki bütün hüsn ve cemal ve mehâsin ve kemâlât Onun cemâline ve kemâline işaret eden ve delâlet eden ve emare olan bir Zâtı mahbub ve mâbûd ittihaz et.”²²

Tevhid akidesi insanı sadece bir tek İlahı kul yapar. Allah'a şirk koşma akidesi ise insanı sayısız ilahlara kul haline getirir. “Allah, çekişip duran bir çok ortakların sahip olduğu bir adam (köle) ile yalnız bir kişiye bağlı olan bir adamı misal olarak verir. Bu ikisi eşit midir? Hamd Allah'a mahsustur. Fakat onların çoğu bilmezler.”²³

Şüphesiz ki insan, tevhide odaklanmış bir örnektir. Allah-u Teala'nın Rububiyet'inin ve Uluhiyetinin tek oluşu prensibine gönülden bağlıdır. Onun nazarında emir ve nehyin, hüküm ve kazânın asıl kaynağı Allah'tır. İbadete sadece O layıktır. Uluhiyetin tekliğine inanmanın gereklerinden en önemlileri sadece Allah'a ibadet etmek, O'nun emrettiği şekilde bu ibadeti yerine getirmek, O'na ibadetten bizi alıkoyacak her türlü şeyden yüz çevirmek, O'nun hükmünü yerine getirmemize engel olan şeylerden vazgeçmektir. Zira Allah'ın dışındaki varlıklara ibadet ve itaat etmek Allah'a şirk koşmak, sadece O'na mahsus sıfatlarda başkalarını ortak görmek anlamına gelecektir.²⁴

Fitrî vazife

İnsanın, yaşadığı hayat süresince sahip olduğu değeri düşüren temel sebep, fitrî vazifesine karşı bilgisizliği ve cehaletidir. Bu cehalet insanı doğru hedefe, doğru yollarla ulaştıracak pusulayı kaybettirir. Böylece yaratılış gayesini tamamen unuttur.

²² Risale-i nur, s. 291.

²³ Zümer Suresi, 29.

²⁴ Abdurrahman el-Meydani, el-Akîdetü'l-İslamiyye ve Üsûsüha, s. 181.

İnsanın temel vazifesi, Allah'a iman ve O'na dua etmektir. İman insanın kendisi hakkındaki gerçekleri tam manasıyla idrak etmesini sağlar ve yeryüzünde halife ve varlıkların efendisi olduğunu gösterir. Küfrün ise sonsuz acziyet içinde olan insanı canavar bir hayvana çevirdiğini anlar. Said Nursi der ki: **"İman insanı insan eder, belki de sultan eder."**

Tevhide odaklanmış bu örnek insanı imandan sonra kemale ulaştıracak diğer fitrî görevi "dua"dır.

"Evet, insaniyet, iman ile insaniyet olduğunu, insan ile hayvanın dünyaya gelişindeki farkları gösterir. Çünkü, hayvan, dünyaya geldiği vakit, adeta başka bir âlemde tekemmül etmiş gibi, istidadına göre mükemmel olarak gelir, yani gönderilir. Ya iki saatte, ya iki günde veya iki ayda bütün şerâit-i hayatiyesini ve kâinatla olan münasebetini ve kavânîn-i hayatını öğrenir, meleke sahibi olur. İnsanın yirmi senede kazandığı iktidar-ı hayatiyeyi ve meleke-i ameliyeyi, yirmi günde serçe ve arı gibi bir hayvan tahsil eder, yani ona ilham olunur.

Demek, hayvanın vazife-i asliyesi, taallümlle tekemmül etmek değildir; ve marifet kesh etmekle terakki etmek değildir; ve aczini göstermekle medet istemek, dua etmek değildir. Belki vazifesi, istidadına göre taammüldür, amel etmektir, ubudiyet-i filiyedir.

İnsan ise, dünyaya gelişinde, herşeyi öğrenmeye muhtaç ve hayat kanunlarına cahil; hattâ yirmi senede tamamen şerâit-i hayatı öğrenemiyor. Belki âhir ömrüne kadar öğrenmeye muhtaç, hem gayet âciz ve zayıf bir surette dünyaya gönderilip, bir iki senede ancak ayağa kalkabiliyor. On beş senede ancak zarar ve menfaati fark eder; hayat-ı beşeriyenin muavenetiyle, ancak menfaatlerini celp ve zararlarından sakınabilir. Demek ki, insanın vazife-i fitriyesi, taallümlle tekemmüldür, dua ile ubudiyettir. Yani, "Kimin merhametiyle böyle hakîmâne idare olunuyorum? Kimin keremiyle böyle müşfikane terbiye olunuyorum? Nasıl birisinin lütuflarıyla böyle nazeninâne besleniyorum ve idare ediliyorum?" bilmektir; ve binden ancak birisine eli yetişemediği hâcâtına dair Kâdı-ül-Hâcât'a lisan-ı acz ve fakr ile yalvarmaktır ve istemek ve dua etmektir. Yani, aczin ve fakrın cenahlarıyla makam-ı âlâ-yi ubudiyete uçmaktır.

Demek, insan bu âleme ilim ve dua vasıtasıyla tekemmül etmek için gelmiştir. Mahiyet ve istidat itibarıyla herşey ilme bağlıdır. Ve bütün ulûm-u hakikiyenin esası ve madeni ve nuru ve ruhu marifetullahıdır ve onun üssül-esası da iman-ı billâhtır.

*Hem insan, nihayetsiz acziyle nihayetsiz beliyâyata maruz ve hadsiz âdânın hücumuna müptelâ; ve nihayetsiz fakrıyla beraber nihayetsiz hâcâta giriftar ve nihayetsiz metâlîbe muhtaç olduğundan, vazife-i asliye-i fitriyesi, imandan sonra, duadır. Dua ise, esas-ı ubudiyettir."*²⁵

²⁵ Risale-i Nur, C. 1, 134.

Teallüm

Tevhid merkezli bu örnek insanın fitrî vazifeleri teallüm, ilimleri ve marifet yollarını elde etme üzerine kuruludur.

Said Nursi, insanın bu aleme bir tek şey için geldiğini söyler; Marifet ve dua noktasında tekâmül etmesi. Bütün hakiki ilimlerin esası, madeni, nuru ve ruhu "Marifetullah"tır. Aynı zamanda bu esas "Allah'a iman" temeli üzerine kuruludur.

Allah'ın kitabına bakıldığında bu hakikat gayet açık bir şekilde görülecektir. Şu ayetlerde görüldüğü gibi:

"Ben cinleri ve insanları ancak bana ibadet etsinler diye yarattım."²⁶

"Adem'e bütün isimleri öğretti ve daha sonra onları meleklerle sundu ve dedi ki; Eğer sözünüzde sadıksanız siz de bu isimleri söyleyin..."²⁷

"De ki, hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?"²⁸

"Şüphesiz ki, kulları arasında Allah'tan korkanlar alimlerdir."²⁹

Esma-ül Hüsna ve tevhide inanan insanın hayatındaki tesirleri

Tevhid merkezli örnek insanın hayatı, Esmâ-ül Hüsna'nın görülen ve işitilen bir şekilde gerçek ve harika bir tercümesinden başkası değildir. Onun hayatı, hayatın yaratıcısı olan Allah için üç yönden ayna olma görevini eda etme fonksiyonunu üstlenmiştir. Said Nursi, bu üç yönü şöyle açıklar:

"Şimdi senin hayatının sureti ve tarz-ı vazifesi şudur ki: Hayatın bir kelime-i mektubedir. Kalem-i kudretle yazılmış hikmetnümâ bir sözdür. Görünüp ve işitilip Esmâ-ül Hüsna'ya delâlet eder. İşte, hayatının sureti bu gibi emirlerdir.

Şimdi, hayatının sır-ı hakikati şudur ki: Tecellî-i Ehadiyete, cilve-i Samediyete aynalıktır. Yani, hütün âleme tecellî eden esmânın nokta-i mihrakiyesi hükmünde bir camîiyetle Zât-ı Ehad-i Samede aynalıktır.

*Şimdi, hayatının saadet içindeki kemâli ise, senin hayatının aynasında temessül eden Şems-i Ezelinin envârını hissedip sevmektir. Zîşuur olarak Ona şeyk göstermektir. Onun muhabbetiyle kendinden geçmektir. Kalbin gözbebeğinde aks-i nurunu yerleştirmektir."*³⁰

Esma-ül Hüsna'nın tecellileri

Said Nursi kainattaki varlık gruplarını tek tek inceleyerek, herbirindeki Esmâ-ül Hüsna tecellilerini şöyle sergiler:

²⁶ Zâriyat Suresi, 56.

²⁷ Bakara Suresi, 31.

²⁸ Zümer Suresi, 9.

²⁹ Fatır Suresi, 28.

³⁰ Risale-i Nur, C. 1, s. 48.

"Hayvânât âlemini gördüğüm vakit, hadsiz ihtiyacat ve şiddetli açlıklarıyla beraber zaaf ve aczleri, o âlemi bana çok karanlıklı ve hazin gösterdi. Birden, Rahmân ismi Rezzak burcunda (yani mânâsında) bir şems-i tâbân gibi tulû etti, o âlemi baştan başa rahmet ziyasıyla yaldızladı.

Sonra, o âlem-i hayvânât içinde, etfal ve yavruların zaaf ve acz ve ihtiyaç içinde çırpındıkları, hazin ve herkesi rikkate getirecek bir karanlık içinde diğer bir âlemi gördüm. Birden, Rahîm ismi şefkat burcunda tulû etti. O kadar güzel ve şirin bir surette o âlemi ışıklandırdı ki, şekvâ ve rikkat ve hüzünden gelen yaş damlalarını, ferah ve sürura ve şükrün lezzetinden gelen damlalara çevirdi.

Sonra sinema perdesi gibi bir perde daha açıldı; âlem-i insanî bana göründü. O âlemi o kadar karanlıklı, o kadar zulûmatlı, dehşetli gördüm ki, dehşetimden feryad ettim, "Eyyvah" dedim. Çünkü, gördüm ki, insanlardaki ebede uzanıp giden arzuları, emelleri ve kâinatı ihata eden tasavvurat ve efkârları ve ebedî heka ve saadet-i ebediyeyi ve Cenneti gayet ciddî isteyen himmetleri ve istidatları ve hadsiz makasıda ve metâlîbe müteveccih fakr ve ihtiyacatları ve zaaf ve acziyle beraber, hücumu maruz kaldıkları hadsiz musibet ve a'dâlarıyla beraber, gayet kısa bir ömür, gayet dağdağalı bir hayat, gayet perişan bir maişet içinde, kalbe en elîm ve en müthiş hâlet olan mütemâdi zeval ve firak belâsı içinde, ehl-i gaflet için zulûmat-ı ebedî kapısı suretinde görülen kabre ve mezaristana bakıyorlar, birer birer ve taife taife o zulûmat kuyusuna atılıyorlar.

İşte bu âlemi bu zulûmat içinde gördüğüm anda, kalb ve ruh ve aklımla beraber bütün letâif-i insaniyem, belki bütün zerrât-ı vücudum feryatla ağlamaya hazırken, birden Cenâb-ı Hakk'ın Âdil ismi Hakîm burcunda, Rahmân ismi Kerîm burcunda, Rahîm ismi Gafûr burcunda (yani mânâsında), Bâis ismi Vâris burcunda, Muhyî ismi Muhsin burcunda, Rab ismi Mâlik burcunda tulû ettiler. O âlem-i insanî içindeki çok âlemleri tenvir ettiler, ışıklandırdılar ve nuranî âhîret âleminde pencereler açıp o karanlıklı insan dünyasına nurlar serptiler.

Sonra muazzam bir perde daha açıldı, âlem-i arz göründü. Felsefenin karanlıklı kavânin-i ilmiyeleri, hayale dehşetli bir âlem gösterdi. Yetmiş defa top güllesinden daha sür'atlı bir hareketle, yirmi beş bin sene mesafeyi bir senede devreden ve her vakit dağılmaya ve parçalanmaya müstait ve içi zelzeleli, ihtiyar ve çok yaşlı küre-i arz içinde, âlemin hâdsiz fezasında seyahat eden biçare nev-i insan vaziyeti, bana vahşetli bir karanlık içinde göründü. Başım döndü, gözüm karardı.

Birden, Hâlık-ı Arz ve Semâvâtın Kadîr, Alîm, Rab, Allah ve Rabbü's-Semâvâtı ve'l-Arz ve Musahhîr-ü's-Şemsi ve'l-Kamer isimleri rahmet, azamet, rububiyet burcunda tulû ettiler. O âlemi öyle nurlandırdılar ki, o hâletle bana küre-i arz gayet muntazam, musahhar, mükemmel, hoş, emniyetli bir seyahat gemisi, tenezzüh ve keyif ve ticaret için müheyyâ edilmiş bir şekilde gördüm.

Elhasıl: Bin bir ism-i İlâhî'nin, kâinata müteveccih olan o esmâdan herbiri bir âlemi ve o âlem içindeki âlemleri tenvir eden bir güneş hükmünde ve sırr-ı ehadiyet

ciyetiyle, herbir ismin cilvesi içinde sair isimlerin cilveleri dahi bir derece görünüyor."³¹

Buradan hareketle Esmâ-ül Hüsna'nın yansımalarıyla ahlaklanan muvahhid bir mü'minin hayatı en yüksek ve en parlak derecelere çıkacaktır. Buradan hareketle şöyle diyebiliriz:

Muvahhid insanın hayatı Ehadiyet tecellilerinin ve Samediyet cilvelerinin yansıdığı bir aynadır. Mü'minin hayatı İlahi tecellilerin bütün türleri için odak noktayı teşkil eder. Bu konuda Said Nursi şunları söyler:

"Zîhayatta ve bilhassa insanda, o derece san'at-ı câmia içinde, hadsiz envâ-i nimeti anlayacak, kabul edecek, isteyecek cihazat ve âletler vardır ki, bütün kâinata tecelli eden bütün esmâsının cilvesine mazhurdur. Âdetâ bir nokta-i mihrakiye hükmünde, bütün Esmâ-ül Hüsna'yı birden mâhiyetinin aynasıyla gösterir ve onunla ehadiyet-i İlahiye'yi ilân eder."³²

Sonuç olarak şu hadis-i şerifi anlamak hiç de zor olmasa gerektir: "**Şüphesiz ki Allah'ın doksan dokuz ismi vardır. Kim buna ilavede bulunursa Cennet'e girer.**"³³ İlahi isimlere ilavede bulunmanın manası bu isimleri düşünmek, anlamak ve o isimlerin gereklerini yerine getirmek, kendi nefsimizde ve toplum içinde uygulamak demektir.

Esmâ-ül Hüsna Levhası

Esmâ-ül Hüsna, Ebu Hüreyre'nin rivayet ettiği bir hadis-i şerifte ortaya konulmuştur. Resulüllah (a.s.m.) şöyle buyurur: "**Allah'ın doksan dokuz ismi –yüzden bir eksik- vardır. Her kim bunları sayarsa, o Cennete girer.**" Bir başka rivayette ise, "**Bu isimleri ezberleyen kimse Cennete girer. Şüphesiz ki Allah tektir ve tek olanları sever**"³⁴ buyurulmuştur.

Ebu Hüreyre'den rivayet edilen bir başka hadis-i şerifte ise Resulüllah (a.s.m.) Esmâ-ül Hüsna'yı şöyle sıralamıştır:

"Şüphesiz ki Allah'ın doksan dokuz ismi vardır. Her kim bunu sayarsa Cennet'ee girer. O Allah ki O'ndan başka İlah yoktur. O Rahman, Rahim, Melik, Kuddûs, Selâm, Mü'min, Müheymin, Aziz, Cebbar, Mütekebbir, Halık, Bâri, Musavvir, Gaffar, Kahhar, Vehhab, Rezzak, Fettah, Alim, Kâbid, Bâsıt, Hâfid, Râfi', Muizz, Müzill, Semi', Basîr, Hakem, Adl, Latîf, Halîm, Azim, Gafûr, Şekâr, Alî, Kebir, Hafız, Mukîr, Hasîb, Celîl, Kerîm, Rakîb, Mücîb, Vâsi', Hakîm, Vedûd, Mecîd, Bâis, Şehîd, Hakk, Vekîl, Kavî, Metîn, Vefî, Hamîd, Muhsî, Mübdi', Muîd, Muhyî, Mümit, Hayy, Kayyum, Vâhid, Vâcid, Mâcid, Vâhid, Ehad, Samed, Kâdir, Muktedir, Mukaddim, Muahhir, Evvel, Âhir, Zâhir, Bâtin, Vâli, Müteâli, Tevvab,

³¹ Risale-i Nur, C. 1, s. 544.

³² Risale-i Nur, C. 1, s. 455.

³³ Buhari, 2736.

³⁴ Buhari, Deavât, 6410.; Müslim, Zîkr ve Dua, 6809.

Müntakim, Afv, Raûf, Mâlikü'l-Mülk, Zü'l-Celali ve'l-İkram, Muksit, Câmî', Gani, Muğni, Mânî', Dârr, Nâfî', Nur, Hâdî, Bêdî', Bâkî, Vâris, Raşid, Sabâr'dur."³⁵

Şüphesiz ki yukarıda zikredilen Esmâ-i Hüsna sayısı doksan dokuzdur. Ancak Allah'ın isimleri sadece bunlardan ibaret değildir. Bunun delili, Ahmed b. Hanbel'in Abdullah b. Mes'ud'a dayanarak rivayet ettiği şu hadis-i şeriftir:

Nebi (a.s.m.) buyurur ki; "Şu şekilde dua eden bir kimse kesinlikle bir tasaya ve hüznü düşmez: 'Ey Allah'ım, şüphesiz ki ben Senin bir kulunum. Senin kendini isimlendirdiğin veya Kitab'ında indirdiğin veya yaratıklarından birisine öğrettiğin veya kendi indinde olan ilmindekileri onlarla bildirdiğin isimlerinin hürmetine, Kur'an-ı Azim'i kalbimin baharı, göğsümün nuru eyle. Onlarla kalbimdeki hüznü gider, gam ve tasaları kaldır.' Bunu söyleyenden Allah gam ve kederi giderir ve onun mekanını ferahlandırır." Bunun üzerine "Yâ Resulullah, bunları öğrenmeyecek miyiz?" denildi. Resulullah (a.s.m.) şöyle buyurdu: "Elbette o isimleri işiten kişinin öğrenmesi gerekir."³⁶

Alluh-u Teala şöyle buyurur: "En güzel isimler Allah'ındır. O halde O'na o güzel isimlerle dua et. Onun isimleri hakkında eğri yolda gidenleri bırak. Onlar yapmakta olduklarının cezasına çarptırılacaklardır."³⁷ Bu ayet-i kerime Allah'ın isimlerinin sayı olarak sınırlandırılmadığını ve mutlak olduğunu gösterir.

Mü'minin hayatında Esmâ-ül Hüsna'nın etkilerine bazı örnekler

Tevhide inanan, Allah'ın Kavî, Metîn, Kâdir, Muktedir, Vahid, Aziz, Mukîr, Malikü'l-Mülk, Vâris olduğunu bilir. Her durumunda, her işinde O'nun Kudretine tevekkül ederek yönelir. Hiçbir zaman kendi nefesine güvenmez. Çünkü o, Kâdir ve Azim olan Allah'ın kudretine yönelmiştir ve yardımı sadece O'ndan ister. Sadece Allah'ın kudretine dayanır. Dilediği, istediği bir şeyin hayra, saadete ve rahata vesile olmasında Allah'a müracaat eder.

Bir kişi Allah'ın ilim sıfatını tam manasıyla kavradığında, bu sıfattan hareketle Allah'ın Habîr (herşeyden haberdar olan), Şehîd (herşeyi gören), Hasîb (hesaba çeken), Muhsî, Vâcid, Semî', Basîr, Rakîb, Müheymin, Vâsi, Mü'min olduğunu da kabul etmiş olur. Kazandığı yakîn sayesinde bu isimleri ezberleyip içine hazmeden kimse ise, Allah'ın ilminin herşeyi kuşattığını, O'nun ilminin varlıkların batınını ve bütün inceliklerini dahi içine aldığını, Allah'ın bütün sebepleri ve neticeleri, bütün illetleri ve illetlerin sonuçlarını, sırları ve gizemleri bildiğini, bir yaprağın dahi O'nun ilmi dışında düşmediğini, yerin karanlıklarında bir çekirdeğin dahi O'nun bilgisi dışında filizlenmediğini, kuru ve yaş herşeyin bir kitapta yazılı olduğunu,

³⁵ Tirmizî, Deavât, 3507.

³⁶ Ahmed b. Hanbel, Müsned, 1/391.

³⁷ A'raf Suresi, 180.

kalplerin içinden geçen en küçük düşünceleri, nefislerdeki en küçük hatıraları bildiğini, herşeyin ancak O'nun ilmiyle olduğunu ve olacağını bilir.

Tevhide inanan ve bu isimlere sınımsız sarılan, bu isimleri bütün benliğiyle hissedilen ve her hareketini bunlar doğrultusunda ayarlayan kimse bu isimleri hayatının temel hareket noktası olarak görür. Çünkü onun zihninde yer eden düşünce şudur:

Şüphesiz ki Allah Alîm, Latîf, Habîr, Şehîd ve Hasîb olarak beni sürekli olarak gözetir.

Böyle bir insan Allah'ın bir zerre kadar sevabını, bir zerre kadar işlediği hayrı asla zayi etmeyeceğini, ecrini mutlaka vereceğini yakinen bilir. Buradan hareketle tevhide inanan insana göre kendisi sürekli olarak Rabb'inin mürakebesi altındadır. Hayır işlerinde ve hayır için sarfettiği gayretlerinde asla karşılıksız kalmayacaktır. İşte bu şekilde İlahi isimleri içine hazmeden bir kimse, bir zerrecik dahi kendi aleminde şer amellere yer vermez. Çünkü o, küçük de olsa o amelinde Alîm olan Allah'ın bildiğini, onun Hasîb ve Rakîb olduğunu bilir.³⁸

Bunun ardından, hayatında bu isimleri aksettiren muvahhid bir kul mütevazı olur. Herşeyin Allah'ın ilmi çerçevesinde gerçekleştiğine ve O'nun ilminin herşeyi kuşatacak genişlikte olduğuna inanan kişi, böyle sınırsız bir ilmin yanında mahlukatın ilminin ne kadar sınırlı ve yok denecek kadar az olduğunu anlar. Böylelikle şu ayet-i kerimenin hakikati tecelli eder: **"Size çok az bir ilim verildi."**

Cenab-ı Allah'ın Esmâ-ül Hüsna'sından olan Hafîd, Râfi', Muizz, Müzill, Mukaddim, Muahhir, Câmi', Mâni', Nâfi', Dârr isimleri üzerinde derinlemesine düşünen kişi, Allah-u Teala'nın huzurunda tam manasıyla kulluk makamında durur. Kullanım önünde huşu ile, korkarak boyun eğer.

Bütün hayırların celbinde, bütün zararların def'inde Allah'a yönelir. O'nun kazâ ve kaderine razı olur. Bilir ki O, bütün olaylarda, bütün yüceltme alçaltmalarda, azîz ve zelil kılmalarda, fayda ve zararlarda Fa'âl-i Hakiki'dir.

Bütün varlıkların yüzyüze geldikleri bütün fiiller, tamamen sûrî, yani görüntüde olan vesile ve sebeplerdir. Hakikatte hiçbir tesirleri bulunmaz.³⁹ Bunlar, sureten tesir sahibi olarak kıldığı sebeplerden başkası değildir. Hakiki fail ise Allah Azze ve Celle'dir. Çünkü O, sebepleri de neticeleri de yaratan Allah'tır.⁴⁰ Muvahhid bir mü'min kadere inanır, sebeplere göre hareket eder. Bilir ki sebepler kadedendir. Bu yüzden tembelliğe ve atalete düşmez. Bütün kusurları ve günahları kadere yüklemeyiz.

Allah-u Teala'nın şu isimlerini idrak eden bir mü'mine gelince: Hakîm, Raşîd, Halık, Bâri, Bedî', Musavvir, Hâdî, Mübdi', Muîd, Bâis, Muhsî, Mümît, Cebbâr, Kâhhâr, Kayyûm Hafîz, Mü'min, Müheymin. Böyle bir insan, çevresindeki bütün varlıklarda bu isimleri gözlemler ve müşahede eder. Bu isimlere işaret eden önemli

³⁸ Abdurrahman el Meydani, el-Akidetü'l-İslamiyye ve Üsüsühâ, s. 173-174.

³⁹ El-Meydani, el-Akidetü'l-İslamiyye, s. 236.

⁴⁰ Muhammed Said el-Buti, Medhal ilâ Fehmi'l-Cüzûr, s. 89.

ipuçları görür. Varlıklardaki ince hikmetlerden ve yol gösterici işaretlerden Hakîm ve Reşîd'e deliller görür. Halık, Bârî, Musavvir, Bedî', Hâdis isimlerini kainattaki varlıkların yaratılışında gözlemler. Takdiri ve mükemmel bir sânatla yaratılışı, tesviye ve tasviri ve hidayeti o varlıklarda görüp derin derin tefekkür eder. Muvahhid mü'min bu hakikatleri teemmül, tefekkür ve ince ilmî araştırmalar ile kainat kitabından okuyabilir. Bu isimleri hıfzedip yakînen öğrenme halinde bir insan kainat içinde benzersiz bir örnek haline gelir. Çünkü o insan, herşeyde temessül eden ibdâ' ve takdir manalarını dikkat ve yakîn ile elde eder. Kainatın yaratılışındaki sırları ve gizemleri keşfeder.

Hâdî Azze ve Celle'nin hidayet kanunu üzerinde dikkatle düşünen muvahhid mü'min, hayatının herbir merhalesinde, büyük bir dikkat ve azimle Allah'ın emirlerini yerine getirme, en güzel ve en eksiksiz şekillerde ifa etme gayreti içine girer ve hayatını o şekilde tanzim eder. Böyle bir mü'min Allah'ın şu isimlerini birer hidayet kaynağı olarak kabul eder: Rezzâk, Mukît, Muğni, Kâbid, Bâsit. Sonuçta Allah'tan razı olur, O'na teslim olur. Kendisi için yazılan ve takdir edilen rızıkla yetinir. Dünya nimeti olarak Allah'ın verdiklerine kanaat eder. Rızık talebinde bulunmak için sadece O'na müracaat eder. Rızık sadece Allah'ın emri olduğu için celbetmeye çalışır. Aynı şekilde, Allah'ın isimlerinden olan Rahman, Rahim, Fettah, Latif, Raûf, Vedûd isimlerini birer hidayet kaynağı olarak kabul eder ve bu isimlerin işaret ettiği ahlak ile ahlaklanmanın gerekli olduğunu görür. Çünkü Allah yarattığı varlıklara karşı Rahîm'dir. Hakk'a taraftar olanlara yardımcı, zulme karşıdır. Buna inanan bir insan Allah'ın yarattığı varlıklara karşı muamelelerinde latiftir. Allah'ın sevdiği herşeye dosttur ve O'nun sevdiği herşeyi sever.⁴¹

Tevhidin Tadî

Tevhide odaklı model insanın hayatı her haliyle Rabb'inin Zat'ında tek, sıfatlarında tek olduğunu, sadece ve sadece O'nun ibadet edilmeye layık olduğunu sergiler.

Böyle bir insanın hayatı emniyet, itminan, sekinet, selâmet ve huzur içindedir. Bu manaları ifade eden İbn-i Kayyım'ın sözleri ne kadar da tatlıdır:

*"Kalp, ancak Allah'a yönelerek firak acısından kurtulur. Kalpteki yalnızlık ancak Allah'a yakınlıkla izale olabilir. Ondaki hüznü, ancak marifetullah giderebilir. Ondaki sıkıntıya ancak Allah'la bir araya gelme ve O'na firar etme çare olabilir. Ondaki hüsrân ateşini ancak Allah'ın emir ve yasaklarına, kazâ ve kederine razı olmak, O'na kuvuşuncaya kadar bu hal üzere sabretmek söndürebilir. Ondaki ihtiyacı ancak O'nun muhabbeti, O'na teslimiyet, O'nun zikri ve O'na sıdk ile bağıtlık karşılayabilir. Dünya ve içindekiler verilse de bu ihtiyacı asla karşılayamaz."*⁴²

⁴¹ El-Meydani, el-Akîdetü'l-İslamiyye, s. 220.

⁴² İbn Kayyım, Medâricü's-Sâlikîn

Evet, imanın lezzeti ne kadar azimdir. Bu lezzet bakî, safî ve temiz bir lezzettir. Mü'min ve muvahhid bir Müslüman bu lezzeti elde ettiğinde kendisinin Allah'ın bir mahluku olduğunu, nimetlerle terbiye ettiğini, yokluktan ve hiçlikten icad ettiğini ve O'na olan ihtiyacının asla bitmeyeceğini anlar. O, Rahîm ve Raûf bir İlah'tır.

*"Hakikî zevk ve elemsiz lezzet ve kedersiz sevinç ve hayattaki saadet yalnız imandadır ve iman hakikatleri dairesinde bulunur. Yoksa, dünyevî bir lezzette çok elemeler var. Bir üzüm tanesini yedirir, on tokat vurur gibi, hayatın lezzetini kaçıır."*⁴³

Allah-u Teala'nın birliğini kabul eden kalp, elem ve belâdan dahi halâvet ve lezzet alır. Başına gelen belâları kendisinin mutlaka kazanması gerekli bir imtihan olarak görür. Ya da, yaptığı bir hatâ veya kusura kefarete olarak geldiğini düşünür. Böylece Allah'ın kaderine razı olur. Şer geldiğinde feryada kapılmaz. Herşeyde bir hayır arar. Kaybettiklerinden dolayı, pişmanlık duymaz. Çünkü bilir ki, elde ettiği nimetler de, kaçırdığı nimetler de aslında bir hayır için verilmiş veya alınmıştır. Resulüllah (a.s.m.) şöyle buyurur: *"Mü'minin hali çok acıptır. Çünkü bütün işleri hayırdır. Bir sürur yaşadığında kendisi için hayırlısı olduğu için şükreder. Bir zarar isabet ettiğinde de kendisi için hayırlı olduğu için sabreder."*⁴⁴

İtminan ve selamet-i nefis

"İnsan, nur-u iman ile âlâ-yı illiyyîne çıkar, Cennete lâayk bir kıymet alır. Ve zulmet-i küfür ile esfel-i sâfilîne düşer, Cehenneme ehil olacak bir vaziyete girer. Çünkü, iman, insanı Sâni-i Zülcelâline nisbet ediyor. İman bir intisaptır. Öyleyse, insan, iman ile insanda tezahür eden san'at-ı İlâhiye ve nukuş-u esmâ-i Rabbâniye itibarıyla bir kıymet alır. Küfür o nisbeti kat eder. O kat'dan, san'at-ı Rabbâniye gizlenir. Kıymeti dahi yalnız madde itibarıyla olur. Madde ise, hem fâniye, hem zâile, hem muvakkat bir hayat-ı hayvanî olduğundan, kıymeti hiç hükmündedir.

İşte, insan, Cenâb-ı Hakkın böyle antika bir san'atıdır. Ve en nazik ve nazenin bir mucize-i kudretidir ki, insanı bütün esmâsının cilvesine mazhar ve nakışlarına medar ve kâinata bir misal-i musaggar suretinde yaratmıştır.

Eğer nur-u iman, içine girse, üstündeki bütün mânidar nakışlar, o ışıkla okunur. O mü'min, şuurla okur ve o intisapta okutur. Yani, "Sâni-i Zülcelâlin masnuuyum, mahlûkuyum, rahmet ve keremine mazharım" gibi mânâlarla, insandaki san'at-ı Rabbâniye tezahür eder. Demek, Sâni'ne intisaptan ibaret olan iman, insandaki bütün âsâr-ı san'atı izhar eder. İnsanın kıymeti, o san'at-ı Rabbâniye'ye göre olur; ve âyine-i Samedâniye itibarıyla. O halde, şu ehemmiyetsiz olan insan, şu itibarla bütün mahlûkat üstünde bir muhatap-ı İlâhî ve Cennet'e lâayk bir misafir-i Rabbânî olur."

⁴³ Risale-i Nur, C. 1, s. 58.

⁴⁴ Müslim, C. 5, s. 229.

"İman nasıl ki bir nurdur; insanı ıııklandırıyor, üstünde yazılan bütün mektubât-ı Samedâniye'yi okutturuyor. Öyle de, kâinatı dahi ıııklandırıyor. Zaman-ı mazi ve müstakbeli, zulûmattan kurtarıyor."⁴⁵

Küfür ise, insanda tahribatı çok büyük ve tehlikelerle dolu bir yoldur. Bunca sayılan sanatları ve hususiyetleri yerle bir eder. Said Nursi şöyle der:

"Eğer kat-ı intisaptan ibaret olan küfür, insanın içine girse, o vakit bütün o mânidar nukuş-u esmâ-i İlâhiye karanlığa düşer, okunmaz. Zira, Sâni unutulsa, Sânie müteveccih mânevî cihetler de anlaşılmaz, adeta başaşağı düşer. O mânidar âli san'atların ve mânevî âli nakışların çoğu gizlenir. Bâki kalan ve gözle görülen bir kısmı ise, süffî esbaba ve tabiata ve tesadüfe verilip, nihayet sukut eder. Herbiri birer parlak elmas iken, birer sönük şişe olurlar. Ehemmiyeti yalnız madde-i hayvaniyeye bakar."⁴⁶

Bu konunun felsefesini Said Nursi bizlere şöyle açıklar:

"Maddenin gayesi ve meyvesi ise, dediğimiz gibi, kısacık bir ömürde, hayvânâtın en âcizi ve en muhtacı ve en kederlisi olduğu bir halde, yalnız cüz'î bir hayat geçirmektir. Sonra tefessüh eder, gider. İşte, küfür böyle mahiyet-i insaniyeyi yıkar, elmastan kömüre kalb eder."⁴⁷

Bediüzzaman, hidayet nurunun en sonunda bütün karanlıkları ortadan kaldırdığını, imanla küfür bakış açılarının insanlara ne gibi özellikler kazandırdığını şu ifadeleriyle dile getirir:

"İşte, enâniyetine itimad eden, zulûmât-ı gaflete düşen, dalâlet karanlığına müptelâ olan adam, o vakıada evvelki halime benzer ki, o cep feneri hükmünde nâkis ve dalâlet-âlûd malûmatla, zaman-ı maziyi bir mezar-ı ekber sûretinde ve adem-âlûd bir zulûmat içinde görüyor. İstikbali, gayet fırtınalı ve tesadüfe bağlı bir vahşetgâh gösterir. Hem, herbirisi bir Hakîm-i Rahîmin birer memur-u musahharı olan hâdisat ve mevcudatı, muzır birer canavar hükmünde bildirir,

وَالَّذِينَ كَفَرُوا أَوْلِيَاءَهُمُ الطَّاغُوتُ يُخْرِجُونَهُمْ مِنَ
النُّورِ إِلَى الظُّلُمَاتِ

hükmüne mazhar eder.

Eğer hidayet-i İlâhiye yetişse, iman kalbine girse, nefsin firavuniyeti kırılrsa, kitabullahı dinlese, o vakıada ikinci halime benzeyecek. O vakit, birden kâinat bir

gündüz rengini alır, nur-u İlâhî ile dolar. آلَمِ نُّورِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ
âyetini okur. O vakit, zaman-ı mazi, bir mezar-ı ekber değil, belki her bir asrı bir

⁴⁵ Risale-i Nur, C. 1, s. 132.

⁴⁶ Risale-i Nur, C. 1, s. 132.

⁴⁷ Risale-i Nur, C. 1, s. 132.

nehînin veya evliyanın taht-ı riyasetinde vazife-i ubudiyeti ifa eden ervâh-ı sâfiye cemaatlerinin, vazife-i hayatlarını bitirmekle Allahu ekber diyerek makamât-ı âliyye uçmalarını ve müstakbel tarafına geçmelerini kalb gözüyle görür. Sol tarafına bakar ki, dağlar misal bazı inkılâbât-ı berzahîye ve uhrevîye arkalarında, Cennet'in bağlarındaki saadet saraylarında kurulmuş bir ziyafet-i Rahmâniye'yi, o nur-u imanla uzaktan uzağa fark eder. Ve fırtına ve zelzele, tâun gibi hadiseleri, birer musahhar memur bilir. Bahar fırtınası ve yağmur gibi hâdisâtı, sureten haşin, mânen çok lâtîf hikmetlere medar görüyor. Hattâ, mevî, hayat-ı ebediyenin mukaddimesi ve kabri, saadet-i ebediyenin kapısı görüyor."⁴⁸

Tevhidin en büyük meyvelerinden birisi olan tevekkül

Tevhidi kabul eden kalp, kendisiyle bu alemde canlı-cansız Allah tarafından en mükemmel şekilde yaratılan varlıklar arasında bir yakınlığı olduğunu idrak eder. Herşeyi kendisine yakın ve ihtiyaçlarına cevap veren birer dost olarak görür. Çevresindeki herşeyin üzerinde işleyen Allah'ın kudret elini görür. Böylece Allah'a yakın bir şekilde yaşar. Bütün tasavvurlarında ve düşüncelerinde tevhidin eserleri görülür. Bütün hareket ve davranışlarında da aynı şey görülür ve tevhide dayalı bir hayat şekillenir. Tevhidin en büyük eserlerinden birisi tevekküldür. Bu model insanın hayatında tevhidin ortaya çıkardığı göstergeler hakkında Said Nursi şunları söyler:

"İman hem nurdur, hem kuvvettir. Evet, hakikî imanı elde eden adam, kâinata meydan okuyabilir ve imanın kuvvetine göre, hâdisâtın tazyikatından kurtulabilir. "Tevekkeltü alâllah" der, sefine-i hayatta kemâl-i emniyetle, hâdisâtın dağlarvâri dalgaları içinde seyran eder. Bütün ağırlıklarını Kadîr-i Mutlakın yed-i kudretine emanet eder, rahatla dünyadan geçer, berzaha istirahat eder. Sonra, saadet-i ebediyeye girmek için Cennete uçabilir. Yoksa, tevekkül etmezse, dünyanın ağırlıkları, uçmasına değil, belki esfel-i sâfilîne çeker.

Demek, iman tevhidi, tevhid teslimi, teslim tevekkülü, tevekkül saadet-i dâreyini iktiza eder. Fakat yanlış anlama. Tevekkül, esbabı bütün bütün reddetmek değildir. Belki, esbabı, dest-i kudretin perdesi bilip riayet ederek; esbaba teşebbüs ise, bir nevi dua-yı fiilî telâkki ederek, müsebbebatı yalnız Cenâb-ı Haktan istemek ve neticeleri Ondan bilmek ve Ona minnettar olmaktan ibarettir."⁴⁹

"Tevekkül eden ve etmeyen misalleri, şu hikâyeye benzer: Vaktiyle iki adam, hem bellerine, hem başlarına ağır yükler yüklenip, büyük bir sefineye bir bilet alıp girdiler. Birisi, girer girmez yükünü gemiye bırakıp, üstünde oturup nezaret eder. Diğeri, hem ahmak, hem mağrur olduğundan, yükünü yere bırakmıyor. Ona denildi:

"Ağır yükünü gemiye bırakıp rahat et."

⁴⁸ Risale-i Nur, C. 1, s. 133.

⁴⁹ Risale-i Nur, C. 1, s. 133.

O dedi: "Yok, ben bırakmayacağım. Belki zayi olur. Ben kuvvetliyim; malımı belimde ve başımda muhafaza edeceğim."

Yine ona denildi: "Bizi ve sizi kaldıran şu emniyetli sefine-i sultaniye daha kuvvetlidir, daha ziyade iyi muhafaza eder. Belki başın döner, yükünle beraber denize düşersin. Hem gittikçe kuvvetten düşersin. Şu bükülmüş belin, şu akılsız başın; gittikçe ağırlaşan şu yüklerle takat getiremeyecek. Kaptan dahi, eğer seni bu halde görse, ya "divanedir" diye seni tard edecek; ya "Haindir, gemimizi itham ediyor, bizimle istihzâ ediyor. Hapsedilsin" diye emredecektir. Hem herkese maskara olursun. Çünkü, ehl-i dikkat nazarında zaafı gösteren tekebbürünle, aczi gösteren gururunla, riyayı ve zilleti gösteren tasannuunla kendini halka müdhike yaptın. Herkes sana gülüyor" denildikten sonra o biçarenin aklı başına geldi. Yükünü yere koydu, üstünde oturdu. "Oh, Allah senden razı olsun. Zahmetten, hapisten, maskaralıktan kurtuldum" dedi.

İşte, ey tevekkülsüz insan! Sen de bu adam gibi aklını başına al, tevekkül et. Tâ bütün kâinatın dilencililiğinden ve her hadisenin karşısında titremekten ve hod-furusluktan ve maskaralıktan ve şekavet-i uhreviyeden ve tazyikat-ı dünyeviye hapsinden kurtulasın.⁵⁰

"İnsanın zaaf ve aczini ve fakr ve ihtiyacını, bir Kadîr-i Rahîm'e tevekkül ile tedavi eder. Hayat ve vücudun yükünü Onun kudretine, rahmetine teslim edip, kendine yüklemeyip, belki kendisi o hayatına ve nefesine biner hükmünde bir rahat makam bulur. Kendisinin "nâtk bir hayvan" değil, belki hakikî bir insan ve makhul bir misafir-i Rahmân olduğunu bildirir. Dünyayı, bir misafirhane-i Rahman olduğunu göstermekle ve dünyadaki mevcudat ise esmâ-i İlâhiyenin aynaları olduklarını ve masnuatı ise her vakit tazelenen mektubat-ı Samedâniye olduklarını bildirmekle, insanın fenâ-yı dünyadan ve zevâl-i eşyadan ve hubb-u fâniyattan gelen yaralarını güzelce tedavi eder ve evhamın zulûmatından kurtarır."⁵¹

Said Nursi insana şöyle seslenir:

"Ey insan! Sen kendine mâlik değilsin. Sen, kudreti nihayetsiz bir Kadîr, rahmeti hadsiz bir Rahîm Zât-ı Zülcelâlin memlûküsün. Öyleyse, sen kendi hayatını kendine yükleyip zahmet çekme. Çünkü hayatı veren Odur, idare eden de Odur. Hem dünya sahipsiz değil ki! Sen kendi kafana dünya yükünü yüklettirerek ehvâlini düşünüp merak etme. Çünkü onun sahibi Hakîmdir, Alîmdir. Sen de misafirsin; fuzulî olarak karışma, karıştırma.

Hem insanlar, hayvanlar gibi mevcudat başıboş değiller; belki vazifedar memurdurlar, bir Hakîm-i Rahîmin nazarındadırlar. Onların âlâm ve meşakkatlerini düşünüp ruhuna elem çektirme; ve onların Hâhk-ı Rahîminin rahmetinden daha ileri şefkatini sürme. Hem sana düşmanlık vaziyetini alan mikroptan tâ tâun ve tufan ve kaht ve zelzeleye kadar bütün eşyanın dizginleri o Rahîm-i Hakîmin elinde-

⁵⁰ Risale-i Nur, C. 1, s. 133-134.

⁵¹ Risale-i Nur, C. 1, s. 290.

dirler. O Hakîmdir, abes iş yapmaz; Rahîmdir, rahîmiyeti çoktur. Yaptığı her işinde bir nevi lütuf var.”⁵²

Tevekkül farzdır ve imanın bir şartıdır. “Mü’minler Allah’a tevekkül etsinler.”⁵³ Allah-u Teala, Hz. Musa’nın dilinden şöyle buyurur: “Ey kavmim, eğer Allah’a iman ediyorsanız Allah’a tevekkül edin...”⁵⁴

Muvahhidin kuvveti

Allah’ın birliğini kabul eden, sadece Allah’a boyun eğen, ondan başkasına dik-kat-i nazar etmeyen, O’nun dışındaki hiçbir şeyden medet ummayan ve O’nun yarattığı hiçbir şeye dayanıp güvenmeyen kalp, gerçek manada tevhidi benimsemiş bir kalptir. Çünkü Allah her türlü engeli ortadan kaldıracak yegane güçtür. Onun dışında hiçbir şeye yönelmek doğru değildir. O Ganî’dir, O’nun yarattığı herşey ise fakirdir.

Tevhidin önemi ve tesiri

İslam’a göre tevhid, İslamın tamamıdır. Kur’an’ın tamamı tevhid etrafında döner. Kur’an ayetleri gerek Allah hakkında, O’nun sıfatları, yarattığı eserleri, fil-leri ve idaresi hakkında, gerek varlıklar üzerindeki Rububiyet’i ve Kayyumiyeti’nin bir lâzımı olan emir ve nehiylerde bulunmasıyla, gerek O’na itaat, Uluhiyet ve Rububiyet’i noktasında tevhid esası üzerine kaim şeriatıyla gönderdiği resullerine ittibanın karşılığı olan sevaplar ve sevap türlerinin beyanıyla, gerek ikap ve cezaların türleriyle birlikte beyanıyla, gerek geçmiş milletlerden hak dini yalanlamış olan kavimlerin ahvalinin haber verilmesiyle, tevhidi bütün yönleriyle ortaya koymuştur.

Tevhid İslam’ın özü ve esasıdır. Buradan, mü’minlerin kalplerine sağlam bir şekilde yerleştirme, takviye ve tespit etmeye yönelik diğer nizamları, hükümleri, emirleri, nehiyleri ve ibadetleri ortaya konur.⁵⁵

Tevhidin mü’minin hayatında çok önemli yeri vardır. Onunla insan ayaklarını sağlam yere basabilir ve hatalardan emin olabilir. Tevhid hakikatiyle dolu bir kalp, bu dünya üzerindeki yolculuğunu hidayet üzere devam ettirir. Çünkü onun basireti daima ufukta parıldayan bir tek yıldızla bağlanmıştır. Bu yüzden yolundan en ufak sapma yaşamaz. Çünkü o hayat, kuvvet ve rızık için bir tek kaynak bilir. Bir şeyi bahsetme veya menetme için bir tek kaynak bilir. Bu tek hedefe ve kaynağa yönelik istikametle yoluna devam eder ve sadece o yöne dikkat eder. Eli bir tek hâlata sarılmış, yüzü bir tek cihete kilitlenmiştir. Gözü bir an bile sağa sola sapmaz.

⁵² Risale-i Nur, C. 1, s. 290.

⁵³ İbrahim Suresi, 11.

⁵⁴ Yunus Suresi, 84.

⁵⁵ Abdülkerim Zeydan, Usulü’l-Da’va, s. 23.

Bir tek efendiye hizmet eder. Onu neyin razı edeceğini bilir ve onu yapar. O'nu neyin kızdıracağını bilir ve ondan sakınır. Böylece bütün gücünü bu cihete yoğunlaştırır ve bir noktada birleştirir. Bütün gücü, cehdi ve gayretiyle neticeye ulaşmaya çalışır. Bu gayreti esnasında ayakları yere sağlam basar. Gözü bir tek İlah'a yönelik açılır.⁵⁶

Tevhidin bütün hayatı kaplaması

Şüphesiz ki Allah'ın birliğini kabul ve O'nun dinine ihlasla bağlılık mütekamil bir hayatın en önemli prensibi sayılmıştır. Bu prensibin uygulanması vicdanlarda önce tasavvur ve itikadla başlar, sonra fert ve toplum hayatını kuşatan bir nizam olarak tamamlanır. Bunun da ötesinde Allah-u Teala'nın yarattığı kainatla alaka kurulup, onunla yekvücut olmaya kadar uzanır. Bu suretle gerçekleşen tevhid, vicdanda yerleşen bir akide, hayat için vücuda gelen ve uygulanan bir yorumdur. Sadece dille söylenip geçilen bir söz veya kalpte gizli kalmış bir hakikat değildir. Tevhid bütün bunların ve dinin tamamıdır.⁵⁷

Şüphesiz ki insanın Allah-u Teala'ya kullukta bulunması iki cihetten meydana gelir. Birincisi, bütün insanların tabii olmak zorunda oldukları hükümlere bağlılık, ikincisi ise, Allah'ı tanıyan, O'na iman eden, O'nun saltanatına ve talimatlarına boyun eğen insanların ayrıcalıklı özellikleri olan ihtiyarî bir tarzıdır. İnsandan istenen şey, ıztırarî hükümlerle uyumlu olarak ihtiyarî bir tarzla hareket etmesi, hayatını zorakî bir şekilde değil, iradî bir kulluk çizgisinde sürdürmesidir.⁵⁸ İşte bu tarz, tevhide odaklanmış örnek muvahhid mü'minin tarzıdır.

Mükemmel Hürriyet

Sadece Allah'a kulluk ve sadece O'na iman etme, O'nun dışında tabiatıta yer alan herşeye kulluktan insanı kurtarır ve özgürlüğe kavuşturur. Böylece insan yerde ve göklerdeki varlıklara boyun eğmekten kurtulur. Sadece Allah'a kulluk, O'nun hükümlerine rızayı nefis ve teslim-i kalple en ufak bir zorlama ve şüpheye düşmeden bağlanmak demektir. Allah'ın tedbir ve rahmetinden emin olmak demektir. Muvahhid odur ki, kendisi hakkında kulluğun gerekli olduğunu bilir. Allah'ın dışındaki varlıkları rab olarak kabul etmez. Allah'ın hükmünün dışındakilere tabii olmaz.⁵⁹

“De ki, şüphesiz Rabbim beni doğru yola, dosdoğru dine, Allah'ı birleyen İbrahim'in dinine iletti. O, ortak koşanlardan değildi. De ki: Şüphesiz

⁵⁶ Seyyid Kutup, *Fî Zülâil'l-Kur'an*, C. 7, s. 138.

⁵⁷ Seyyid Kutup, *Fî Zülâil'l-Kur'an*, C. 8, s. 704.

⁵⁸ El-Burî, *Medhal ilâ Fehm'l-Cüzûr*, s. 88.

⁵⁹ Yusuf el-Kardavî, *el-İman ve'l-Hayat*, s. 111-112.

benim namazım, kurbanım, hayatım ve ölümüm hepsi alemlerin Rabbi olan Allah içindir.”⁶⁰

Tevhid sırrıyla, örnek insanın hayatında gizli kalan bütün hakikatlar kendini göstermeye başlar. Üstad Said Nursi bizlere insandaki tevhidin ortaya çıkardığı etkileri dikkatle ortaya koyar, hattâ insanî kemalatlar için bir eksen teşkil eder.

İnsanın ayrıcalıklı hale gelmesinde tevhidin sırrını ve önemini ortaya koyar. Aynı şekilde insandaki ebediyet arzusunun nihayetsiz bir şekilde ahirette tahakkuk edeceğini bu yolla açıklar. Bunu yaparken gizli hazinelerin keşfi ve kapalı hakikatlerin halli için aklı ön plana çıkarır.

Evet, tevhid sırrı mü'minin hayatının her bir köşesinde kendisini gösterir. Fikrinde, şuurunda, hattâ ölüme bakışında bu özellik vardır. Burada Said Nursi'nin yaklaşımlarını çeşitli başlıklar altında aktaralım:

İnsan hayatına ve hareketlerine sırr-ı tevhidin etkileri

“Sırr-ı tevhid ile, Rahmân ve Rahîm olan Zât-ı Zülcelâlin, umumî kanunların tazyikatları ve hadisatın tehacümü altında ağılayan ve sızlayan o sevimli memlûklerine, kanunların fevkinde olarak, ihsanat-ı hususiyesi ve imdadat-ı hassası ve doğrudan doğruya herşeye karşı rububiyet-i hususiyesi ve herşeyin tedbirini bizzat kendisi görmesi ve herşeyin derdini bizzat dinlemesi ve herşeyin hakikî mâliki, sahibi, hâmi olduğu, sırr-ı Kur’ân ve nur-u iman ile bildim. O hadsiz meyasip yerinde, nihayetsiz bir mesruriyet hissettim. Ve herbir zîhayat, öyle bir Mâlik-i Zülcelâle mensubiyeti ve memlûkiyeti cihetiyle, nazarımda binler derece bir ehemmiyet, bir kıymet kesh ettiler.

Çünkü, madem herkes efendisinin şerefiyle ve mensup olduğu zâtın makamıyla ve şöhretiyle iftihar eder, bir izzet peyda eder. Elbette, nur-u iman ile bu mensubiyetin ve memlûkiyetin inkişafı suretinde, bir karınca bir firavunu o mensubiyet kuvvetiyle mağlûp ettiği gibi, o mensubiyet şerefiyle dahi, gafil ve kendi kendine mâlik ve başıboş kendini zanneden ve ecdadıyla ve mülk-ü Mısır ile iftihar eden ve kabir kapısında o iftihar sönen bin firavun kadar iftihar edebilir. Ve sinek dahi, Nemrud’un sekerat vaktinde azaba ve hicaba inkılâp eden iftiharına karşı kendi mensubiyetinin şerefini irâe edip, onunkini hiçe indirebilir.”⁶¹

Sırr-ı tevhid ve bekaya olan düşkünlük

“Meselâ, insanda gayet şedit bir arzu-yu beka var. İnsanın bu maksadını öyle bir zat verebilir ki, bütün kâinatı bir saray hükmünde tasarruf eder. Bir odanın kapısını kapayıp, diğer bir menzilin kapısını açmak gibi kolay bir surette dünya kapısını kapayıp âhiret kapısını açabilsin. Beşerin bu arzu-yu beka gibi ebed tarafına

⁶⁰ En'am Suresi, 161-162.

⁶¹ Risale-i Nur, C. 1, s. 851.

uzanmış ve aktar-ı âleme yayılmış binler menfî ve müsbet arzular var ki, onları vermekle beşerin iki dehşetli yaraları olan acczini ve fakrını tedavi eden zat ise, ancak sırr-ı vahdetle bütün kâinatı kabzasında tutan Zât-ı Ehad olabilir.”⁶²

Akil ve sırr-ı tevhid

Meselâ; insanın en kıymetli cihazı akıldır. Eğer sırr-ı tevhidle olsa, o akıl, hem İlâhî, kudsî definelere, hem kâinatın binler hazinelerini açan pırlanta gibi bir anah-tarı olur. Eğer şirk ve küfre düşse, o akıl, o halde geçmiş zamanın elîm hüzümlerini ve gelecek zamanın vahşî korkularını insanın başına toplattıran meş’um ve sebebi-tâciz bir âlet-i belâ olur.”⁶³

Şefkat ve sırr-ı tevhid

“Hem meselâ: İnsanın en lâtif ve şirin bir seciyesi olan şefkat, eğer sırr-ı tevhid onun yardımına yetişmezse, öyle müthiş bir hürkat, bir fırkat, bir rikkat, bir musibet olur ki, insanı en bedbaht bir dereceye indirir. Tek bir güzel yavrusunu ebedî kay-beden bir gafil valide, bu hürkati tam hisseder.”⁶⁴

Muhabbet ve sırr-ı tevhid

“Hem meselâ: İnsanın en lezzetli ve tatlı ve kıymetli hissi olan muhabbet, eğer sırr-ı tevhid yardım etse, bu küçücük insanı, kâinat kadar büyütür ve genişlik ve-rir ve mahlûkata nazenin bir sultan yapar. Eğer şirk ve küfre düşse-el’iyâzû billah!-öyle bir musibet olur ki, mütemadiyen zeval ve fenâda mahvolan hadsiz mahbup-larının ebedî firaklarıyla biçare kalb-i insanîyi her dakika parça parça eder. Fakat, gaflet veren lehviyatlar, muvakkaten iptal-i his nev’inden zahiren hissettirmiyor.”⁶⁵

Ölüm ve sırr-ı tevhid

Tevhid ve iman esasları üzerine kurulu örnek insan modelinin ölüme bakış tarzı da diğer insanlardan çok farklıdır. Bu insan ölümün devamlı değişmenin, kemâle ulaşmanın bir gereği olduğunu düşünür. Said Nursi bu konuyu şöyle değerlendirir:

“En evvel, beni çok korkutan ölümün yüzüne baktım. Gördüm ki, ölüm, ehl-i iman için bir terhistir. Ecel terhis tezkeresidir, bir tebdil-i mekândır, bir hayat-ı bâkiyenin mukaddimesi ve kapısıdır. Zindan-ı dünyadan çıkmak ve bağıştan-ı cinâna bir uçmaktır. Hizmetinin ücretini almak için huzur-u Rahmân’a girmeye bir nöbettir ve dâr-ı saadete gitmeye bir davettir diye kat’î anladığımdan, ölümü ve mevîti sevmeye başladım.

Sonra zeval ve fenâyâ baktım. Gördüm ki, sinema perdeleri gibi ve güneşe mu-kabil akan kabarcıklar misilli, lezzet verici bir teceddüd-ü emsaldir, bir tazelen-mektir. Ve Esmâ-ül Hüsnâ’nın çok hasnâ ve güzel cilvelerini tazelandirmek için âlem-i gaybdan gelip âlem-i şehadete vazifedârâne bir seyerandır, bir cevelândır.

⁶² Risale-i Nur, C. 1, s. 853.

⁶³ Risale-i Nur, C. 1, s. 853.

⁶⁴ Risale-i Nur, C. 1, s. 853.

⁶⁵ Risale-i Nur, C. 1, s. 853.

Ve cemâl-i rububiyetin hikmettârâne bir tezahüratıdır. Ve mevcudatın hüsn-ü sermedîye karşı bir ayinedarlığıdır, yakinen bildim.

Sonra altı cihete baktım. Gördüm ki, sırr-ı tevhidle o kadar nuranîdir ki, göz kamaştırıyor.

Geçmiş zaman bir mezar-ı ekber olmadığını, belki, zaman-ı istikbale inkılâp edip binler mecâlis-i münevvere ve mecma-i ahbap, binler menazır-ı nuraniye gördüm.

Ve hakeza, bu iki madde gibi binler maddelerin hakikî yüzlerine baktım; sürur ve şükürden başka bir tesir, bir keyfiyet vermediklerini gördüm.”⁶⁶

Sürekli yenilenme

Tevhide odaklanmış örnek insan hiçbir zaman ümitsizliğe, karamsarlığa ve kötümserliğe kapılmaz. Onun alemi sürekli yenilediği ve mükemmele doğru gittiği için, içinde bulunduğu alemi de o şekilde görür. Sürekli yenilenen bu alemde imanının da yenilenmesi gerektiğine inanır.

İmanlı insanın bu aleme bakış açısı şöyledir:

“İşte, nasıl elimizdeki saat, sureten sabit görünüyor; fakat içindeki çarkların hareketıyla, daimî içinde bir zelzele ve âlet ve çarklarının ıztırapları vardır. Aynen onun gibi, kudret-i İlahiyenin bir saat-i kübrâsı olan şu dünya, zâhirî sabitliğiyle beraber, daimî zelzele ve tagayyürde, fenâ ve zevalde yuvarlanıyor. Evet, dünyaya zaman girdiği için, gece ve gündüz, o saat-i kübrânın saniyelerini sayan iki başlı bir mil hükmündedir. Sene, o saatin dakikalarını sayan bir ibre vaziyetindedir. Asır ise, o saatin saatlerini fâdât eden bir iğnedir. İşte, zaman, dünyayı emvâc-ı zeval üstüne atar. Bütün mazi ve istikbali ademe verip yalnız zaman-ı hazırı vücuda bırakır.”

Örnek insan, akıl ve vahye bakış

Benzersiz bir kuvvete sahip, bütün kainatı eşsiz sanatlarla yaratan, celâl, cemâl ve kemâl sıfatlarıyla muttasıf bir tek İlahın varlığına iman, aslında son derece isabetli ve şihhatli, akli kaidelerle uyumlu ve mantıklı bir karardır. İman ile istenen şeyler kesinlikle onun aklına ve fitratına ters şeyler değildir ve ondan akla ve fitrata yabancılaşması istenmez. Çünkü bu yönleriyle akıl insanı vahdaniyete inanmaya ve kabullenmeye götürür. Fitrat ise her haliyle şöyle seslenmektedir: “Yâ Allah!”

Ancak bu akli kanaat ve fitrî sesleniş daima yardıma ihtiyaç duyar. Çünkü insan akli ve tasavvuru sınırlıdır. Zayıf olduğu için yardıma muhtaçtır. Akla ilave bir güçle yardım edilmesi gereklidir. Bu yardım “vahiy” adı altındaki bir nurdur. Vahiy ise aklın sorguladığı pek çok konuya dair Allah’tan gelen haberdir. Bütün kapalı hazineleri açar. İnsanın ameli hayatını tanzim eder. Diğer yandan gaybî meseleler, akıl ve hislerin yanısıra başka bir mesnede dayanarak bilinmeye ve anlaşılmaya muhtaçtır. Bu dayanak veya kaynak ise sadık haberdir. Bu kaynak ise

akıl tek başına ulaşamayacağı hakikatleri bildirir. Akla düşen görev bu kaynağı tercih etme ve ona dayanmadır.

Bindiği trenin gittiği beldeyi sorgulayan ve yolculuklarının biteceği son durağı merak eden insan, elbette bindiği trenin kaptanını, sürücüsünü de sorgulayacaktır. Muvahhid mü'min, bu hayatı bir tren olarak görür. Kendisinin bir yolcu olduğunu unutmaz. Buradan hareketle o hayat treninin Alîm ve Hakîm bir Fâtır'ın yönetiminde olduğunu da unutmaz.⁶⁷

Akıl insanı, kendisine gelen haberin doğruluğu hakkında bir kanaate ulaştırmakla yükümlüdür. Bu işlev akıl bir gereğidir. Haber-i Sadıkla gelen hidayete teslim olmak da akıl bir faaliyeti olacaktır.

Vahyin insana kazandırdığı bu metod ve nizam, son derece sağlıklı, ıslah edici, şumullü ve mükemmel bir nizamdır. İnsana hidayet yolunu gösteren bir nurdur. İnsan aklının belli bir sınıra kadar ulaşabildiği hakikatlerin tamamını görmesini sağlar.

“...Artık benden size hidayet geldiğinde, kim benim hidayetime uyarırsa o sapmaz ve bedbaht olmaz.”⁶⁸

Tevhide odaklanmış örnek insan, vahyin nuruyla hidayete ulaşmış kişidir. Vahiy naslarını anlama ve idrak etmede akıl en yüksek derecelerine ulaşması esnasında bu nurun büyük yardımını görür. Bu akıl, vahiy bürhanının önemini kabul edip, onun doğruluğuna hükmeden akıldır.

İnsani akıl, Allah'ın varlığını ve birliğini gösteren bir aynadır.⁶⁹ Bu aynanın daima saflığını koruması gerekir. Tâ ki, insanın vekil tayin edildiği, bütün kainatın Halık'ına kulluk gibi azim ve haşmetli görevin eda edilmesiyle kendisini gösteren, eser ve nimetlerden hareketle vahdaniyetin sırrına ulaşılabilin.

“Ben cinleri ve insanları ancak bana ibadet etsinler diye yarattım” ayetindeki hakikat böylece daha iyi anlaşılabilin.

Bugün insanlık, medeniyet alanında çok büyük atılımlar yapmasına ve maddi kazançlar elde etmesine rağmen büyük ızdırap ve sıkıntılarla yüzyüzedir. Medenileşmiş ve maddî refaha ulaşmış günümüz insanı hâlâ kaybettiği mutluluğu aramaktadır. Aradığı mutluluğun formülü ise, tevhide inanan mü'min insan örneğinde gizlidir ve bu örneğe mutlaka bakmalıdır.

İmanıyla ebedi mutluluğu kendisine celbeden insan, dünyada da mutluluğu yakalar. Ruhî sükunete ulaşır. Başarı, rahatlık ve kurtuluşa ermenin dünyada da büyük çaplı yansımaları vardır.

Bu tasavvur, kalpte olduğu ve vicdanda yerettiği sürece insan, amelf yönden hayatın her tarafında kendisini hissettiren “nuranî hidayet” çerçevesinde Rabbanî

⁶⁷ Seyyid Kutup, Fî Zilâl, C. 5, s. 597-598.

⁶⁸ Tâhâ Suresi, 123.

⁶⁹ El-Butî, Medhal ilâ-Fehmi'l-Cüzür, s. 88.

emirleri yerine getirmeye gayret edecektir. Böylelikle tevhide odaklanmış örnek insan olma özelliği, saadetin kaynağı konumundadır. Çünkü bu özellikle kişi, hilafet görevini hakkıyla yerine getirmiş olur.

Sonuç

• Kelime-i Tevhidi kalbiyle ikrar eden ve onun bütün gereklerini yerine getiren, hattâ “Lâ ilâhe illallah, Muhammedür Resûlullah” ifadesini hayatının ve davranışlarının en temel prensibi olarak kabul eden insan, hayatıyla herkese örneklik teşkil eden insandır. Hakikat noktasında da, mükemmel bir saadete ulaşma noktasında yegane örnektir. Hayatı adeta İlahî Kudret kalemleriyle yazılmış hikmetli bir kelime gibidir. Kendisine İlahî bir kaynaktan ruh üflendiğinin bilincini taşır ve bu üflenişin gerektirdiği şartları yerine getirme gayretiyle çalışır. Neticede değeri ve derecesi daima yükselir, yücelir ve terakki eder.

• Said Nursi, mü'min insanın hayatının gayelerinin parlak bir şekilde sınırlarını çizerek, bu gayelere ulaşmak için çaba sarfetmenin insan üzerinde Allah'ın isimleri ve sıfatlarının tecelli ettiği benzersiz bir örnek, hattâ insanı Rabbanî nurun toplandığı bir merkez haline getireceğini açıklar.

• Mü'min insan, tevhid hakikatinden hareket etmekle ebedi bir hayatı da hakeder. Bunun da ötesinde, kendisini marifetullahı ve hidayet yoluna ulaştırmak üzere, Allah tarafından verilen cihazları en güzel şekilde kullanmak suretiyle dünya mutluluğuna ulaşır.

• Mü'min insanın vazifesi marifetullahı ulaşma, Allah'a sığınma, sadece O'ndan yardım dileme, O'nun isimleri ve sıfatlarını çok iyi öğrenmedir.

• Tevhide odaklanmış örnek insanın hayatı, Esmâ-ül Hüsnâ'nın görülen ve işitilen sadık ve harika bir tercümesidir. Mü'minin saadeti tamamen ve mükemmelen Esmâ-ül Hüsnâ'yı en güzel şekilde anlama, idrak etme ve onu hayatının en önemli hareket çizgisi olarak kabul etme yoluyla gerçekleşir.

• Tevhide inanan mü'minin kalbi, mü'min olmayanların asla alamadığı çok özel zevkleri alabilir.

• Allah'a vasıl olmuş mü'min, bütün ızdırap ve sıkıntılardan salimdir. Çünkü o insan İlahi hitaba ehil durumdadır.

• Said Nursi, tevekkül anlayışını çok açık bir şekilde ortaya koyarak, tevhide inanan insanın hayatına olan etkisini ve tevekküle dayanarak nasıl kainata dahi meydan okunabileceğini açıklar.

• Said Nursi, “sırr-ı tevhid”i açıkça ortaya koymuş, tevhidin bütün insani kemalatın merkezinde olduğunu bürhanlarla işaret eder.

• Mü'min insan Allah'ın rızasına uygun olan herşeye razıdır. Çünkü o her işini Allah-u Tealaya bırakmıştır. Bu yüzden, tevhide dayanmakla çok büyük bir kuvvet

kazanır. Allah'ın maiyyetini devamlı yanında hisseder, O'nun yardım ve inayetinden emindir.

- Hakiki manasıyla "kurtuluş"un insanların içinde, vakiada ve toplumlarda gerçekleşebilmesi, tevhide odaklanmış örnek insan modelinin dikkate alınmasına bağlıdır.